

Møllernes tid i Klim

AF ANDREAS GRISHAUGE, KLIM

Møllerne i Klim var fra sidste halvdel af 1600-tallet og op gennem 1700-årene ejet af skudehandlerslægtene Kiib og Toft. De mange møller på egnen må have haft deres rod i skudehandlernes aftagning af bearbejdet korn til Norge. Og møllerne blev nærmest drevet af skudehandlerne med en dertil uddannet mand. Der blev leveret en mængde gryn til landingspladsen ved Thorupstrand hvorfra det dengang var regelmæssig forbindelse med Norge.

Før omkring 1840 var alle vejrøller i Klim stubmøller. I 1600-1700 tallet var der i kortere perioder flere mindre møller af denne type forskellige steder i Klim og Odde. Imidlertid stod der gennem det meste af 1600-tallet en vejrølle - kaldet "Klim Vejrølle" - vest for de nordligste gårde i Klim by. Denne mølle kom ret tidligt i selveje, og var i 1600-tallet ejet af bl.a. Toftslægten i Klim.

I en periode var der faktisk mangel på møller i Klim. I Hannæs Tingbog af 6. juni 1670 berettes om, hvordan mange Klim-bønder i tørke eller frost, når vandmøllerne ikke kunne fungere, enten måtte bruge håndkværn eller køre langt for at få deres korn malet. Der var nemlig dengang kun én fungerende vejrølle i sognet, og den lå i Klim Odde. Dette blev der dog snart rådet bod på, idet man kan se i 1688-matriklen, hvor alle møller blev sat i hartkorn, at der foruden et par små møller nu også var kommet en mølle til præstegården, der lå lige øst for Klim Kirke. Desuden var der også de to førømtalte møller: Møllen i Odde og Toftslægtens mølle i Klim. Disse møller siges da alle at have været små og lavtliggende så de kun kunne bruges i stærk blæst. I løbet af 1700-tallet blev disse møller dog nedlagt, men andre kom i stedet.

Der blev rejst to møller i den nordlige ende af byen, begge ejet af medlemmer af Kiibslægten i Klim. Den ene, der kaldtes "Nørre mølle", hørte under "Klim Nørgård". Møllerne var placeret omtrent, hvor Stubmøllevej munder ud i Sandvejen. Disse møller skiftede ejer flere gange i begyndelsen af 1800-tallet, men i 1843 solgte mølleren Jens Chr. Jensen møllerne til Chr. Godiksen, der få år forinden var kommet hertil fra Gøttrup og havde købt "Søndergård" i Klim. En søn af Jens Chr. Jensen - kaldet Jens Møller - kom for øvrigt senere til "Højbjerggård" på Kobakken i Klim og blev stamfader til Møllerslægten her.

Omtrent samtidig byggede Chr. Olesen (Pedersen) i "Klimgården" en hollandsk mølle, efter at han forinden havde erhvervet sig den til præstegården hørende mølleskyld - fordi han ikke

kunne købe stubmøllerne med rettigheder.

Møllerne var nemlig dengang privilegerede, så de kun måtte fremstille ganske bestemte produkter, ligesom der var regler for, hvor tæt de enkelte møller måtte ligge på hinanden. Disse regler blev lempet lidt i 1820-erne på grund af det voksende behov, der fulgte med den daværende økonomiske opgang indenfor landbruget. I 1857 blev disse regler helt afskaffet.

Chr. Olesen fik kun lov at drive sin mølle i et halvt år, så forseglede øvrigheden den, fordi den lå for nær på de privilegerede stubmøller. Den lå nemlig lidt øst for Klim Skole, på Strandvej 14. Men Chr. Olesen gav ikke op - han købte en anden gammel mølleskyld, og så kunne han lave gryn og mel. I 1846 flyttede han møllen fra skolebanken til den søndre bydel. Møllen blev sat på ruller og kørt gennem byen, og det tog tolv dage. Men der skete det uheld, at møllen kom til at sidde fast i den smalle smøge mellem Karl Skovsteds mødding og sadelmager P. Schrum's hus. Og det var en "Skræmmarkedsdag" med årets største trafik gennem byen.

Året efter byggede Chr. Godiksen i "Søndergård" en hollandsk mølle op her, så der var fire - to stubmøller og to hollandske. Men den sidste stod kun til 1850. Så blev både den og de to stubmøller nedlagt. Chr. Olesen byggede senere en hollandsk mølle på den sydlige del af Klim Bjerg. Den stod til 1926 og var en tid ejet af Laurits Pedersen, Hunstrup. Chr. Olesen havde i 1849 solgt sin mølle i den sydlige bydel til Thomas Wils fra Amtoft, der i 1854 igen solgte den til en H. A. Svendsen. I 1855 blev den solgt til Peder Chr. Sørensen med mølle og tilhørende husmandsbrug.

Møllen var dog stadig behæftet med en årlig arvefæsteafgift på 4 tdr. byg til præsteenkesædet i Klim. Desuden skulle der erlægges 50 rigsdaler hertil ved ejerskifte. Da næringsloven i 1857 blev gennemført, nægtede P. C. Sørensen at betale til enkesædet, og der blev en flerårig proces, hvor

sognepræst Kofoed stod på den ene side. Møllerens sag blev ført af lærer Bech der havde været skriver hos amtmand Faye i mange år. Men mølleren tabte sagen, skønt han havde givet degnen både mad og drikke - vist ikke mindst af det sidste - i de tre år, striden varede. Da sønnen Peder Andreas Pedersen overtog møllen, betalte han 1300 kr. til enkesædet for at få rent skøde. Og han drev møllen til sin død i 1938. Hans søn, Chr. Pedersen lod møllen nedrive i 1946.

I ovennævnte strid om mølle me omkring 1850 forsøgte Chr. Olesen (Pedersens) broder, Chr. Vestergård Pedersen, forgæves at få lov til at bruge en gammel mølleskyld til at anlægge en vindmølle ved siden af "Tinglaugård", som han da ejede. Mølleskylden stammede fra en da nedlagt vandmølle - kaldet "Tienlaug Mølle". Denne mølle er nævnt helt tilbage til midt i 1500-tallet og hørte dengang og også senere under "Ågård". Den lå lidt vest for, hvor vejen mellem Gøttrup og Klim nu passerer "Sløfkanalen". Denne kanal, som jo engang var et naturligt vandløb, slog et knæk mod vest lige efter denne bro. Nu var der jo ikke det store fald på vandløbet, men med et dæmningssystem kunne man stemme vandet op, så det kunne drive vandmøllen, når der ellers var vand nok. Dette kunne være et problem i tørketiden.

Møllen var en såkaldt underfaldsmølle, hvor vandet løb under møllehjulet og ikke over som ved de fleste vandmøller. Det sidste var ganske vidst

mere effektivt, men krævede større fald og dermed mere opstemning, end det her var muligt. Thi når vandet blev opstemmet, blev de mange lavtliggende marker i Odde oversvømmet. Derfor måtte møllen kun bruges om vinteren og om foråret.

Alligevel bevirkede dette dæmningssystem - især når det ikke blev holdt ved lige, at vandet ved heftige regnskyl om sommeren ikke kunne komme hurtigt nok væk. De omliggende marker blev undertiden oversvømmet og avlen ødelagt, hvad der naturligt nok gav anledning til en del stridigheder. Således førte Jørgen Navl til "Oddegård" i 1653 i denne anledning proces ved Hannæs Ting mod herremanden til "Ågård", der jo ejede vandmøllen. Møllen var i brug indtil omkring år 1800. Der hørte lidt jord til møllen, hvorfor den derefter blev drevet som et husmandssted, der endnu omkring århundredskiftet lå her. Møllen blev altid henregnet til Klim sogn i modsætning til "Tienlauggård", der i tidens løb skiftevis blev nævnt som liggende i Klim og Gøttrup sogn.

KILDER:

Præsteindberetninger - Ålborghus lens regnskaber - Hannæs birks tingbøger -1688-matriklen samt dens forarbejder, diverse skøder og panteprotokoller samt skifteprotokoller - matrikelkort og andre kort . "Danske Møller" - Thorup-Klim's gamle sogneprotokoller. Møller P. A. Pedersen's erindringer fortalt til Fjerritslev Avis i 1934.